

RANCSÓ ANDREA

HELYI ÉRTÉKEK KUTATÁSÁNAK ÉS ÁTADÁSÁNAK JÓ GYAKORLATA HETÉNYEN

Minden helynek megvannak a maga kincsei, értékei, melyeket felkutatva, megismerve, betekintést nyerhetünk elődeink életébe, így teremtve kapcsolatot közvetlen környezetünk történelme és a jövő generációja között. A helyi értékek feltárása, néphagyományaink megőrzése, továbbadása egy nemes küldetés, melyet minden felvidéki magyar pedagógusnak, magyar tannyelvű iskolának fel kell (kellene) vállalnia. Hiszen a helyi értékeket ismerő gyermekben kialakul a tisztelet az elődeink felé, megbecsülés az idősebb és letűnt generációk munkája iránt, szoros kötődés a szülőhelyhez, mely egy erős identitástudat kialakulását segíti elő. Mindez eszköze lehet a felvidéki magyarság megmaradásának. Talán ez gátat vethet a fiatalok elvándorlásának, a falvak elnéptelenedésének vagy a családok szétesésének.

Többek között ez a gondolatmenet vezérelt bennünket, a hetényi Tarczy Lajos Alapiskola pedagógusait 2008-ban, mikor a „Korszerűen a régióért” című iskolaprogramunkat megfogalmaztuk. Volt mire alapoznunk, hiszen az iskola régebbi tanárai közül többen is gyűjtöttek adatokat, dalokat, játékokat, tárgyi emlékeket, és mindezt örökül hagyták számunkra. Sokat köszönhetünk a gyökereihez hűen ragaszkodó, Hetényről elszármazott tanárember, Zajos Ernő bácsi fáradhatatlan gyűjtőmunkájának és hagyatékának. E hagyaték szolgált alapul a hetényi Lilla Galéria helytörténeti gyűjteményének kialakításához is.

Példaként állt előttünk iskolánk névadója, Tarczy Lajos, hetényi születésű pápai tanárember szellemisége is, akinek igyekeznünk nyomdokain haladni. Sokrétű oktató-nevelő munkával elődeink értékeit ismerő, megbecsülő és hagyományainkat óvó fiatalok nevelését tűztük ki célul. Ennek elérésére segítségünkre vannak a modern digitális eszközök, innovatív módszerek. Ebbe a munkafolyamatba szeretnék most egy kis betekintést nyújtani.

Partnerszervezetinkkel, közintézményekkel és a civil szférával együttműködve alakítottuk ki iskolánk arculatát. Évente több alkalommal találkozhatnak diákjaink a falu szépkorú lakosaival, akik szívesen mutatják be a még meglévő régi ruhákat, megkínálják gyermekeinket a régi receptek alapján készített ételekkel, mesélnek nekik és énekelnek is velük régi hetényi népdalokat. Ezek a találkozások hidat alkotnak a generációk között. A rendszeres találkozók adták az ötletet, hogy felkutassuk a hetényi híres varrottas – az aszúr – történetét, megkeressük az aszúr néhány utolsó mesterét. Ez lett az első kutatómunkánk témája, mely az évek során kinőtte magát. Diákjaink bemutatkoztak vele a Kincskeresők Országos Konferenciáján, és a sikeren felbuzdulva további témákat kezdtünk feltárni. Így váltunk a Kincskeresők – regionális értékeket kutató diákok országos konferenciáinak rendszeres szereplőivé, majd később a TUDOK versenyek előkelő országos és nemzetközi helyezetteivé. Fontos megemlítenünk, hogy kutatómunkáinkat mindig szakemberek segítségével pontosítottuk. Dolgoztunk együtt néprajzosokkal, múzeumokkal, történészekkel, levéltári és a közművelődésben dolgozó szakemberekkel.

A varrottas történetéből és az aszúros kézimunkákból kiállítást is szerveztünk. Ennek sikere vezetett bennünket arra, hogy évente egyszer, a Tarczy Emléknappal alkalmából újabb és újabb helytörténeti kiállítást rendezzünk az iskola folyosóján, mely több hónapon keresztül elérhető a gyermekek számára. A varrottas témája megragadta a napközis pedagógus fantáziáját is, aki előbb maga is megtanulta, majd az iskolai klubban az Aranygyűszű szakkör keretében elkezdte a gyermekeknek oktatni az aszúr varrását, ami a mai napig önkéntes alapon folytatódik. A Lilla Polgári Társulás égisze alatt pedig fiatal felnőttek is elsajátították e jellegzetes hetényi kézimunka varrását, sőt olyan is akad községünkben, aki ma már országsszerte népművészeti vásárokon árulja a saját maga készítette, aszúrmintás terítőket, táskákat, blúzokat, ingeket, gyermekruhákat.

Iskolánkban minden évben egész napos rendezvénnyel emlékezünk meg névadónk, Tarczy Lajos születéséről, ezért a következő kutatómunkánk témája értelemszerűen az ő élettörténete, családfája, hagyatéka volt. Diákjaink találkozhattak a leszármazottakkal, megtekinthették a tárgyi emlékeket, de kapcsolatba kerültek levéltári adatokkal is.

A kutatómunka fortélyait elsajátítva további témák kerültek terítékre, mint a:

- A község helyneveinek története
- Ásatási leletek a hetényi határban
- A hetényi focitörténet
- Színház az egész Hetény! – színjátszástörténet
- A hetényi kitelepítettek története
- A 2. világháborúba elhurcolt levante fiúk és levante leányok története
- Az önkéntes tűzoltó szervezet története
- Hetényi életmesék
- Mátyás király szőlőt kapáltat
- Hetény község szép helyen van...
- Hagyományok, népszokások
- Gólyafalvi történetek
- Hetényi gazda(g)ságunk

A feldolgozás során a diákok személyes kapcsolatba kerültek az egyes témák valamikori közvetlen szereplőivel, így vált számukra élővé a helytörténet. Valamennyi munkából kiállítás is készült, amit mindig a kutató diákok tárlatvezetésével

ismerhettek meg vendégeink és az iskola többi tanulója. Nem féltünk feldolgozni a kitelepítések történetét, illetve a 2. világháborúba elhurcolt levente fiúk és levente lányok történetét sem. Ezek a témák különösen értékesek számunkra, hiszen nem minden iskola diákjai hallhatnak ilyen nyíltan és közvetlenül ezekről az eseményekről, pedig pontosan ezek azok a történetek, amik leginkább áthatják a gyermek lelkét, melyeken keresztül átérezhetik és megérthetik a nemzethez, a lakóhelyhez való tartozás fontosságát. A feldolgozásból valószínűleg a szakmai elbírálók is kiéreztek mindezt, mert a kutatómunkák komoly szakmai elismerést kaptak. Így részesülhettünk abban a megtiszteltetésben, hogy diákjaink több konferencián is vendéglőadóként mutakozhattak be.

Az évek során sok munkával felhalmozott ismeretanyagot 2013-ban a „Korszerűen a régióért” EU-s projektünk keretében sikerült egy színes, feladatokkal tarkított munkafüzetté összeállítani. A munkafüzet megjelenése az egész tantestület összefogásának volt köszönhető, hiszen a helytörténeti kutatások eredményein kívül tartalmazza a helyi élővilág és táj jellegzetességeit is, valamint az összegyűjtött népdalokat, meséket, történeteket, játékokat. Ezt a munkafüzetet az alsó tagozaton, valamint történelem, földrajz, biológia, zene, magyar tanórákon használva, becsempészhettük a tananyagba a helyi értékeket, szórakoztató módon adva át azokat minden diák számára.

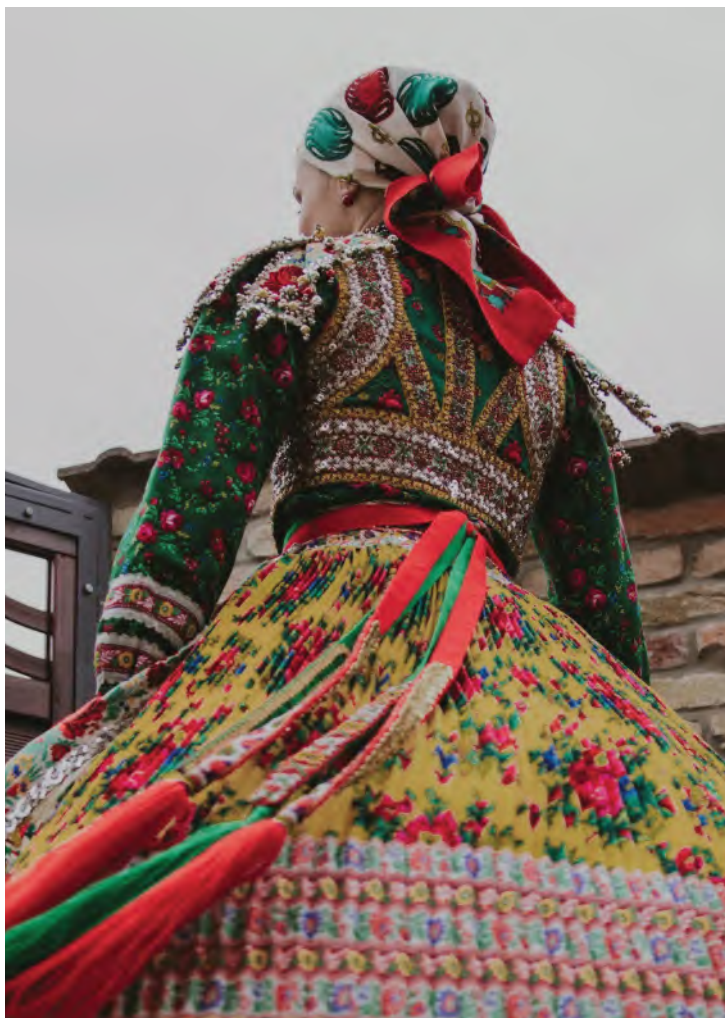
Az iskola pedagógusainak közvetítésével mára így váltak élővé a hetényi népdalok, mesék, történetek, a történelmi eseményekhez kapcsolódó legendáink, de így ismerkedhettek meg a tanulók a tárgyi gyűjteményeken keresztül a kendertermesztés, kenyérsütés, kötélfontás mesterségével, a régi kovácsszerszámokkal, az állattenyésztésben, borászatban használt eszközökkel. A munkafüzet részét képezi egy az egész helytörténetet felölelő társasjáték, mely a régi szokások felelevenítésén kívül (mint pl. a Gergely-járás, Luca napi szokások) a már csaknem elfeledett régi játékok újjáéledését tűzte ki célul.

S hogy kivigyük értékeinket, népszokásainkat az iskola falain túlra is, iskolánk tanulóinak, valamint az Ógyallai Művészeti Alapiskola nálunk kihelyezett rajzos tagozatának köszönhetően aszúros díszítés került a Lilla Galéria bejáratára, hagyományos gólyás motívum pedig a buszmegállóra. Ezek minden arra járó számára hirdetik, hogy a hetényiek ismerik lakóhelyük értékeit és büszkéek is ezekre.

Hetényen nemcsak az iskola, óvoda, de a civil szervezetek, polgári társulások is sokat tesznek a helyi értékek feltárása, közvetítése terén. A Villa Heten Polgári Társulásnak például már 9 helytörténeti kiadványa is megjelent. A polgári társulással karöltve megalakítottuk a Hetényi települési értéktárat, melynek adatbázisában 375 adat szerepel. Ezek közül 18 emlékhely, 7 személy, 22 zenei anyag, 310 fotó és 18 helyi érték. Büszkeséggel tölt el minket, hogy Tarczy Lajos munkássága bekerült a Felvidéki Értéktár adatbázisába is, ahol Felvidéki Értékként van regisztrálva. Az adatbázisok nyilvánosak, mindenki számára elérhetőek. Így például mi is használjuk, dolgozunk velük a történelemórán. Pályázati források bevonásával pedig sikerült az iskola főbejáratát „értékessé” tennünk, hisz itt kapott helyet a 2021-ben felavatott, tölgyfából faragott Tarczy-családfa és a címer.

A munkafolyamatunk híre több minisztériumba, alapítványhoz is eljutott. Kárpát-medencei mintapélda lett a munkafüzettel folytatott oktatásunk, s erre a példára születtek meg Madar és Csicsó helyismereti munkafüzetei. A Falvak Kultúrájáért Társulás pedig Örökségszerűleg elismerést adományozott iskolánknak.

Több diákunk a középiskolásként is sikerrel folytatta a helytörténeti kutatómunkát, mely reménnyel tölt el bennünket. Bízunk benne, hogy iskolánkból kikerülő fiatalok a helyi értékek ismeretében olyan erős gyökereket kapnak, melyek egész életükben kitaranak. Tudjuk, hogy Hetény magyar település volt, hisszük, hogy magyar faluként tartják majd számon több száz év múlva is!

| Fotó: Nagy Fanni

¹ Mivel a levente lányok intézménye nem volt olyan általános, mint a fiúké, azért érdemes pontosabban jelezni, hogy 2 külön intézmény volt, a levente fiúké és levente lányoké.